

Република Македонија
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
O M B U D S M A N
Republic of Macedonia

МЕТОДОЛОГИЈА

**за вршење превенција од тортура и друг вид на сурово, нечовечно или
понижувачко постапување или казнување од страна на народниот
правобранител како национален превентивен механизам**

Скопје, април 2010

Со оваа методологија поблиску се уредува начинот на вршење редовни и вонредни посети на местата каде се или може да бидат сместени лицата лишени од слобода заради превенција на тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување согласно член 4 од Законот за ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата на ООН против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување (Сл. весник на РМ бр.165/08), член 4 и член 17 од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и членовите 31-а и 31-б од Законот за народниот правобранител и Правилникот за вршење превенција на тортура.

Предмет на оваа методологија се: видовите превентивни посети, местата што се посетуваат, целта на посетите, увидот во местата и информациите, разговорот со лицата лишени од слобода и со персоналот како и подготвувањето извештаи и соодветни препораки.

1. ЦЕЛ И ВИДОВИ НА ПРЕВЕНТИВНИ ПОСЕТИ

Посетите се вршат заради спречување на евентуалните повреди на правата на лицата лишени од слобода преку конструктивен дијалог со претставниците на местата каде се или можат да бидат сместени лицата лишени од слобода и претставниците на други институции и органи под чија надлежност подлежат установите, како и намалување на ризикот лицата лишени од слобода да бидат попречени за поднесување поплаки по однос на нивниот статус, условите за сместување, третманот и др.

Воспоставувањето на систем на посети (редовни и вонредни) има за цел подобрување на севкупните состојби во местата во кои се или можат да бидат сместени лицата лишени од слободи.

Превентивните посети можат да бидат: редовни и ненајавени.

- **Редовни посети** – имаат за цел да се изврши детална анализа на состојбата во местата каде се или можат да бидат лицата лишени од слобода за да се идентификуваат причините кои можат да доведат до сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и изготвување препораки за надминување на утврдените состојби.

- **Ненајавени посети** – имаат за цел да обезбедат во најголема можна мера реална и објективна слика за условите во местата каде се или можат да бидат лицата лишени од слобода со цел да се намали ризикот од прикривање или менување на постојните состојби, како и да се провери спроведувањето на веќе дадените препораки од Народниот правобранител. Овие посети едновремено имаат за цел да се попречи лицата лишени од слобода да бидат заплашени или ограничени во контактите со Народниот правобранител.

2. МЕСТА КОИ МОЖАТ ДА БИДАТ ПОСЕТЕНИ ОД СТРАНА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ

Народниот правобранител во остварувањето на функцијата Национален превентивен механизам врши посети на сите места каде се или можат да бидат сместени лица лишени од слобода, а тоа се: полициските станици, одделенијата за притвор и одделенијата за осудени лица во казнено-поправните установи, воспитно-поправните установи, психијатриските болници, други места за лишување од слобода како и во неофицијални места за кои Народниот правобранител може да има информација дека лицата се лишуваат од слобода.

3. УВИД ВО УСТАНОВАТА И ИНФОРМАЦИИТЕ

На Народниот правобранител му се овозможува пристап до сите делови на кое било место каде се врши лишување од слобода .

Преку увидот во сите простории во објектите Народниот правобранител добива целосен впечаток за условите за сместување на лицата лишени од слобода, постапувањето и третманот на овие лица.

При увидот на местата за лишување од слобода особено внимание се посветува на информациите кои можат да се добијат од евиденциите кои се водат, како и од материјалните услови.

- Со оглед на обврската да се води целосна **евиденција** во однос на сите лица лишени од слобода, како и сите настани на местата за лишување од слобода, задолжителна е проверка особено на: регистрите на лицата лишени од слобода, регистрите на дневни настани, здравствената евиденција и здравствените картони на секој поединец, како и папките, односно личните досиеја на овие лица и други документи.

- При увидот во **материјалните услови** особено внимание се посветува на условите во кои се сместени лицата лишени од слобода.

Ова пред се се однесува на: законски пропишаните димензии на просторијата, бројноста на лицата кои се сместени во просторијата, хигиенските услови (на самата просторија, гардеробата на лицата лишени од слобода, како и на нивната постелнина), опременоста на просториите (кревети, касети, маси, столчиња и др.), осветленоста, затопленоста во зимски услови, проветрувањето на просториите, санитарните услови, условите за лична хигиена и др., како и можноста, односно начинот на кој овие лица остваруваат контакти со службените лица.

4. РАЗГОВОР СО ЛИЦАТА ЛИШЕНИ ОД СЛОБОДА

На Народниот правобранител задолжително му се овозможува непосреден разговор со лицата лишени од слобода.

Во зависност од видот на посетата, Народниот правобранител може да врши разговор со точно одредено лице или група лица и со лица избрани по случаен избор, при што доколку се работи за припадник на некоја од заедниците или странски државјанин ако е тоа потребно да биде обезбеден преведувач. Еден од најважните аспекти на посетата е можноста за разговор

без присуство на сведоци, односно службени лица со што на лицата лишени од слобода им се овозможува да зборуваат поотворено и со помалку страв.

Народниот правобранител има потполна слобода во изборот на лицата со кои ќе разговара.

Народниот правобранител при вршењето на посетата има слобода во изборот на местото за кое смета дека е доволно безбедно и соодветно за вршење разговор со лицето лишено од слобода.

Доколку службените лица предложат одредени места како несоодветни од безбедносен аспект, Народниот правобранител не би требало оваа сугестија веднаш да ја одбие, туку внимателно да ја разгледа, но сепак тој го определува местото каде ќе се изврши разговорот.

При водењето на разговорот особено е важно Народниот правобранител да ја стекне довербата на лицето со кое разговара без притоа да му дава ветувања кои не е можно да се исполнат.

Пред се неопходно е Народниот правобранител да се претстави и да ја образложи причината за неговото присуство, кои се овластувањата на Народниот правобранител, дека разговорот е доверлив и дека лицето нема да трпи никакви штетни последици од кого било, особено не од службените лица.

Во текот на разговорот потребно е изразување на јасен и едноставен начин и да се избегнува однесување со кое разговорот би можел да се протолкува како испрашување.

За успешноста на извршениот разговор и остварувањето на неговата цел од големо значење е Народниот правобранител да покаже способност за ислушување, големо трпение и емпатија во текот на разговорот.

Притоа, на лицето со кое се врши разговорот треба да му се овозможи да зборува, да се избегнуваат сугестивни прашања и разговорот да не се ограничува само и единствено на темите кои тој ги покренува.

Во случај на наводи за лошо постапување од страна на службени лица, лицето со кое се врши разговорот треба да се поттикне да ги искаже сите факти од релевантно значење.

За разговорот се составува службена белешка.

5. ИЗГОТВУВАЊЕ ИЗВЕШТАЈ СО ПРЕПОРАКИ

Народниот правобранител врз основа на констатираните состојби подготвува извештај со соодветни препораки кој го доставува до надлежните органи со кои предлага мерки што треба да се преземат заради подобрување на севкупните услови во местата за лишување од слобода.

Препораките треба да бидат: специфични; мерливи; остварливи; насочени кон резултат; временски определени, според приоритет; образложени; да одговараат на предметот и да предлагаат решение за надминување или унапредување на состојбите.

Народниот правобранител го следи спроведувањето на дадените препораки преку непосредни контакти со службените лица во местата каде се врши лишување од слобода, како и со другите надлежни органи и организации согласно член 2 од Законот за народен правобранител.

Препораките имаат за цел отстранување на констатираните недостатоци и негативни појави, како и подобрување на условите за сместување, постапувањето и третманот на овие лица.

Последователните посети од страна на Народниот правобранител треба систематски да проценат дали претходните препораки биле целосно спроведени и истовремено ги идентификуваат сите нови проблеми што евентуално во меѓувреме се појавиле. Доколку во текот на посетата има индивидуални оплаки за конкретни повреди на правата, Народниот правобранител посебно ќе постапува по нив, но од аспект на заштита на човековите права.

НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ

Иџет Мемети